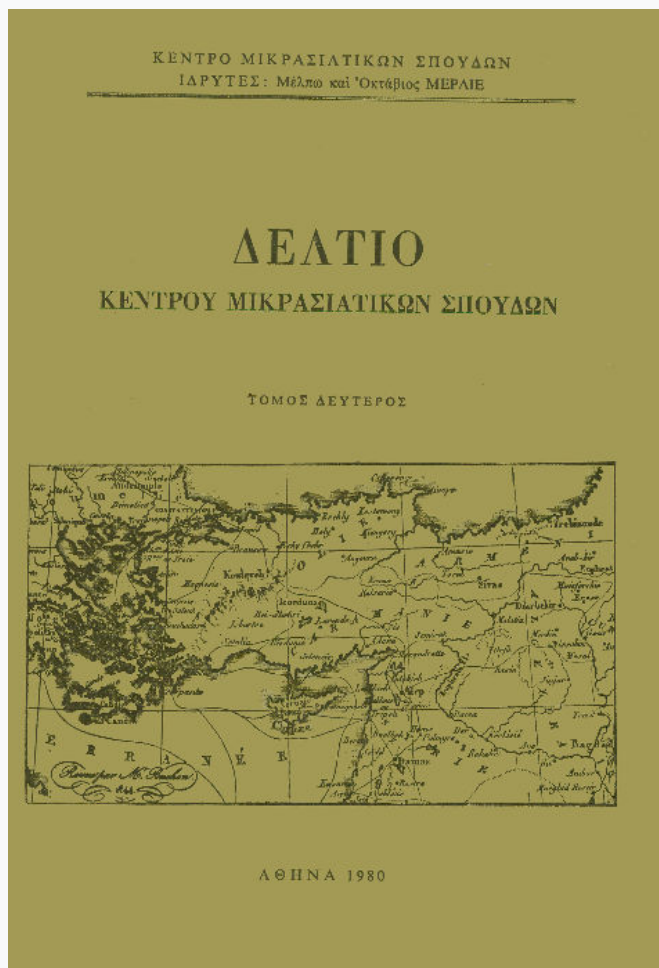

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 2 (1980)

**Το Φερτέκι Ικονίου [Κόνυα] και ένα ανέκδοτο
καραμανλήδικο έγγραφο [1837] για τα τυχερά
παιχνίδια**

Αναστάσιος Κ. Ιορδάνογλου

doi: [10.12681/deltiokms.253](https://doi.org/10.12681/deltiokms.253)

Copyright © 2015, Αναστάσιος Κ. Ιορδάνογλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ιορδάνογλου Α. Κ. (1980). Το Φερτέκι Ικονίου [Κόνυα] και ένα ανέκδοτο караμανλήδικο έγγραφο [1837] για τα τυχερά παιχνίδια. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 2, 211–220. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.253>

ΤΟ ΦΕΡΤΕΚΙ ΙΚΟΝΙΟΥ [KONYA] ΚΑΙ ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΔΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ [1837] ΓΙΑ ΤΑ ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

Στή μελέτη αυτή δημοσιεύεται ένα καραμανλήδικο έγγραφο, πού αναφέρεται στα τυχερά παιχνίδια στο Φερτέκι της Καππαδοκίας, την έκταση πού είχαν, την αναστάτωση πού προκάλεσαν και τέλος την απαγόρευσή τους από τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Μὲ ἄφορμὴ τὸ ἐγγράφο αὐτό, δίνεται μία σύντομη εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ χωριοῦ καὶ μάλιστα τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας.

Τὸ Φερτέκι ἀπέχει μισὴ ὥς μία ὥρα¹ ἀπὸ τῆς Νίγδης [Niğde] τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς Ν. Ἦταν προάστιο τῆς Νίγδης καὶ θερινὴ διαμονὴ τῶν κατοίκων της². Δημητριακοὶ καρποί, σταφύλια καὶ ὅλα τὰ γνωστὰ ὀπωρικά εἶδη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦταν τὰ κύρια τοῦ προϊόντα³. Τὰ ἀμπέλια καὶ οἱ κῆποι πού περιτριγυρίζαν τὴν κωμόπολιν χάριζαν ξεχωριστὴ ὁμορφιά καὶ ἐξαισία θέα⁴.

Τὸ Φερτέκι διοικητικῶς ὑπαγόταν στὴ Νίγδη, ἐνῶ θρησκευτικῶς στὴ Μητρόπολιν Ἰκονίου⁵.

Σχετικὰ μὲ τ' ὄνομα τῆς κωμόπολης, οἱ κάτοικοι διατηροῦσαν παλαιότερα τὸ «Φερτάκαινα» ἐκ τοῦ «φέρει τὰ καινά». Ἐξάλλου καὶ τὰ γειτονικὰ ἑλληνόφωνα χωριά ἀποκαλοῦσαν τὴν κωμόπολιν καὶ τοὺς κατοίκους ὡς «Φερτάκαινα» καὶ «Φερτακαινιώτες»⁶. Οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι ὀνόμαζαν τὸ χωριὸ «Φερτέκ»[Fertek], ὡς προερχόμενο ἀπὸ τὸ «Φερτάκαινα» μὲ ἀφαίρεση τῆς κατάληξης -αινα. Ἀπὸ τὸ «Φερτέκ» σχηματίστηκε κατόπιν στὰ ἑλληνικὰ ἡ ὀνομασία «Φερτέκιον»⁷ καὶ τέλος «Φερτέκι».

1. Σωκράτης Κρινόπουλος, *Τὰ Φερτάκαινα*, Ἀθήναι, 1889, σ. 17· πρβ. Παντ. Μ. Κοντογιάννης, *Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας*, Ἀθήναι, 1921, σ. 150, Ἰωάννης Ἰωαννίδης, *Καϊσάρεια Μητροπολιτλερί*, Δέρι Σααδέτ, 118.

2. Κοντογιάννης, ὁ. π., σ. 150.

3. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 17.

4. Ν.Σ. Ρίζος, *Καππαδοκικά*, Κωνσταντινούπολιν, 1856, σ. 103. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον ὁ Ἀστήρ*, ἔτος Β', Δέρι Σααδέτ, 1913, σ. 247. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 120.

5. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 247.

6. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 20.

7. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 22. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 250.

Φερτάκαινα>Φερτέκ > Φερτέκιον > Φερτέκι.

Σύμφωνα με μιὰ συγκεχυμένη παράδοση ή θέση τής κωμόπολης ήταν 3-4 ώρες πιό μακριά, πιθανόν ἐπάνω στο δρόμο τής Καππαδοκίας πρὸς Τραχεῖαν Κιλικίαν. Οἱ κάτοικοι εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴν περιοχὴ ἐκείνη γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὶς ἀγχαριές καὶ καταπιέσεις τῶν Ἀγάδων καὶ Δελήδων. Σύμφωνα με ἄλλη παράδοση, ἡ θέση τής κωμόπολης ἦταν σὲ ἀπόσταση μισῆς ὥρας πρὸς Β, στὸ «Φρέγκ-ντερεσί» (φάραγξ τῶν Φράγκων). Ἡ ἰδέα αὐτὴ γιὰ τὴν ἀρχαιότητα τής κωμόπολης στηρίζεται βασικὰ στὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα κατοικη-
ματα «κερέρ», ποὺ ὑπῆρχαν ὅπως στὰ ἄλλα χωριὰ τής Καππαδοκίας κι ἐδῶ καὶ ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὡς καταφύγια σὲ καιροὺς ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν⁸.

Κατὰ τὴν παράδοση ἡ λατόμηση τῶν σπηλαίων ἀρχισε με τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Τούρκων, ὁπότε οἱ κάτοικοι γιὰ νὰ διασώσουν τὴν τιμὴ καὶ τὴ ζωὴ τους κατάφευγαν καὶ παρέμεναν σ' αὐτὰ γιὰ πολὺ καιρὸ. Τὰ σπήλαια ἦταν διώροφα καὶ κάλυπταν μεγάλη ἔκταση. Εἶχαν πηγάδια, φούρνους καὶ ἐκκλησία στ' ὄνομα τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ.

Ἡ παράδοση μάλιστα ἀναφέρει ὅτι, ὅταν οἱ κάτοικοι κάποτε εἶχαν κλει-
στεῖ στὸ σπήλαιο οἱ ἐχθροὶ προσπάθησαν νὰ τοὺς πνίξουν με καπνὸ, γιατί ἦταν ἀδύνατο νὰ εἰσχωρήσουν πρὸς τὰ μέσα. Μία ἄλλη φορὰ πάλι, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ πλησίαζαν τὸ σπήλαιο ἓνα βρέφος ἐκλαιγε συνέχεια, καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ γίνουν ἀντιληπτοί. Τότε, οἱ ὑπόλοιποι εἶπαν στὴ μητέρα τὸν φοβερὸ ἐκεῖνο λόγο: «ἦ πνίξέ το, ἦ ρίξέ το, ἦ τὸ βυζὶ σου δοσε». Ἐπειδὴ ὁμως τὸ βρέφος δὲν σταματοῦσε τὸ κλάμα προτίμησε ἡ μητέρα νὰ ρίξει τὸ παιδί στὸ πηγάδι. Στὴ μνήμη τοῦ βρέφους αὐτοῦ ὑπῆρχε σὲ πηγάδι, πρὸς τὰ μέσα τοῦ σπηλαίου, ἓνα κρανίον⁹.

Πληθυσμός: Τὸ Φερτέκι ἦταν ἀπὸ τὰ μικτὰ χωριὰ τής Μικρᾶς Ἀσίας. Κατοικοῦσαν Ἕλληνες καὶ Τούρκοι¹⁰. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. ἡ κωμό-
πολη ἀριθμοῦσε 1.200 οἰκογένειες, ἐνῶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἴδιου αἰῶνα 500, οἱ μισοὶ Ἕλληνες καὶ οἱ μισοὶ Τούρκοι¹¹. Τὸ 1889 ὁ Ἀρχελάος Σαραντίδης ἀναφέρει 3.000 κατοίκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον οἱ 300 Τούρκοι¹². Ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ αὐξήθηκε τὴν πρώτη δεκαετία τοῦ 20ου αἰ. καὶ ἔφθασε τοὺς 4.000, χριστιανοὺς καὶ μουσουλμάνους κατὰ τὸ ἡμισι¹³. Τὸ 1921 ὁ

8. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 18. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 247.

9. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 19.

10. Ρίζος, ὁ. π., σ. 103. Χατζῆ Ἰορδάνου, *Ὀδοιπορικόν*, χ.τ., 1848, σ. 134.

11. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118, Ἰωάννης Κάλφογλου, *Ἰωάννης Πρόδρομος Μοναστηρὴ γιάχοι Μονὴ Φλαβιανῶν*, Δέρι Σααδέτ, 1898, σ. 150.

12. Ι. Σαραντίδου, *Ἀρχελαῶν, Ἡ Συνασμός*, Ἀθῆναι, 1899, σ. 128.

13. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 247.

Κοντογιάννης σημειώνει 3.300 κατοίκους· 3.000 Έλληνες και 300 Τουρκοί¹⁴.

Ἡ γλώσσα: Ἡ γλώσσα τοῦ Φερτέκι ἦταν ἡ παρεφθαρμένη ἀπλοελληνική¹⁵, σὲ βαθμὸ πὺν κανεῖς δύσκολα πίστευε πὺς αὐτὰ πὺν ἄκουε ἦταν ἑλληνικά. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀλλοίωση δὲν παρατηροῦνταν μόνο στὶς μεταπτώσεις τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ στὶς ἔννοιες: ἀστενάρ = ἀσθενής, νησιὰ = πῦρ, χτέρ = λίθος, ναῖκα = γυναῖκα¹⁶. Πολυάριθμα ἦταν ἐπίσης καὶ τὰ δάνεια ἀπὸ τὴν τουρκικὴ γλώσσα. Γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τοῦ χωριοῦ προτιμοῦσαν νὰ μιλοῦν τὰ τουρκικά¹⁷. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰ. φαίνεται ὅτι ἀπόδωσαν οἱ καρποὶ τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς τοὺς στὴν ἐκμάθηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ὅποτε καὶ μίλησαν τὰ ἑλληνικά¹⁸.

Καθιδρύματα: Στὸ Φερτέκι ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς στὸ ὄνομα τῶν Ἀρχιστρατῆγων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ¹⁹. Κατὰ τοὺς Ἰωαννίδη καὶ Κάλφογλου ὁ ναὸς αὐτὸς ἄρχισε νὰ κτίζεται τὸ 1833 στὴ θέση ἄλλου παλαιοῦ τῆς Ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, με ἀφορμὴ ἓνα θαῦμα πὺν ἔγινε στὴ γιορτὴ τῶν Ἀρχιστρατῆγων²⁰. Ὡστόσο μαθαίνουμε ἀπὸ καραμανλήδικο ἐγγραφο²¹ τοῦ 1814 ὅτι ὁ παραπάνω ναὸς ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ αὐτῇ. Σύμφωνα με τὸ ἐγγραφο, πὺν πρόκειται γιὰ τὴν διαθήκη τοῦ Ταβοῦλ ὄγλου Χατζῆ Μπηνιὰτ ἀπὸ τὸ Φερτέκι, χαρίζονται κρηματικά ποσὰ καὶ στὸ ναὸ τῶν Ἀρχιστρατῆγων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Ὁ ναὸς ἦταν πολὺ μεγάλος. Μποροῦσαν νὰ ἐκκλησιαστοῦν με ἄνεση 2.000 ἄτομα²². Ἡ Μητρόπολη καὶ τὰ σχολεῖα βρίσκονταν κοντὰ στὸ ναὸ²³.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίφημη αὐτὴ ἐκκλησία ὑπῆρχαν στὸ Φερτέκι καὶ παρεκκλήσια, λιθόκτιστα: Ἀγιος Δημήτριος, Τρεῖς Παῖδες, Ἀπόστολος Θωμᾶς, Ἀγία Κυριακή, Ἀγία Εὐφημία, Τίμιος Σταυρὸς καὶ Ἀγιος Γεώργιος.

14. Κοντογιάννης, ὁ. π., σ. 150.

15. Χατζῆ Ἰορδάνου, ὁ. π., σ. 134. Ρίζου, ὁ. π., σ. 103. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 120. Κάλφογλου, ὁ. π., σ. 150.

16. Βλ. Ἀναστασίου Σ. Ἀλεκτορίδου, «Λεξιλόγιον τοῦ ἐν Φερτακαῖνοις τῆς Καπαδοκίας Γλωσσικοῦ Ἰδιώματος», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* 1(1883-4) σ. 480-508.

17. Ρίζου, ὁ. π., σ. 103.

18. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 247.

19. Χατζῆ Ἰορδάνου, ὁ. π., σ. 134. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 23. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118. Κάλφογλου, ὁ. π., σ. 150. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 250.

20. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118. Κάλφογλου, ὁ. π., σ. 150.

21. Τὸ καραμανλήδικο ἐγγραφο βρίσκεται ὑπὸ δημοσίευση.

22. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 23.

23. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118.

Ἐπὶ ἤρχαν ἐπίσης καὶ δύο ἀγιάσματα τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονα καὶ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ²⁴.

Παιδεία: Τὸ 1820 περίπου ὑπῆρχε στὸ Φερτέκι τέλειο Ἑλληνικὸ σχολεῖο, στὸ ὁποῖο δίδασκαν οἱ γνωστοὶ τότε δάσκαλοι Ἰωάννης, Ἱεροθεὸς καὶ Σεραφεῖμ. Μαθητὲς ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μακρινὰς ἀποστάσεις ἔρχονταν στὸ χωριό²⁵. Ὡστόσο, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. ἡ παιδεία ἐδειχνε κάποια στασιμότητα²⁶, ἐνῶ τὸ 1889 –παρὰ τὴν ἀντίθετη γνώμη τοῦ Ἰωαννίδη– ἡ κατάστασις τῶν ἐκπαιδευτηρίων τοῦ χωριοῦ ἦταν ἱκανοποιητικὴ. Τότε ἀκριβῶς προστέθηκε καὶ ἡ πρώτη τάξις τοῦ Γυμνασίου.

Τὸ Φερτέκι διατηροῦσε ἐπίσης ἐφτατάξια ἀστικὴ σχολὴ καὶ πεντατάξιο παρθεναγωγεῖο. Ὅλοι οἱ μαθητὲς ἤξεραν νὰ διαβάσουν καὶ νὰ γράφουν τὰ ἑλληνικά καὶ τὶς τέσσερις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, πάντοτε στὸ τέλος τοῦ ἴδιου αἵωνα, ἦταν γύρω στους 150-180. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τέλειωναν τὶς σπουδὰς τοὺς στὰ γυμνάσια τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τῆς Σμύρνης²⁷.

Τὰ ἐξοδα τῆς ἀστικῆς σχολῆς καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου ὑπολογίζονταν σὲ 30.000 γρόσια τὸ χρόνο. Τὸ ποσὸ αὐτὸ συγκεντρώνονταν μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: 6.000 γρ. ἀπὸ τὸν Ἀγ. Νικόλαο τοῦ Γαλατᾶ²⁸, 6.000 γρ. ἀπὸ τοὺς ταξιδιωτὲς ὑπὸ τὸ ὄνομα «σελαμετιγὲ» (καλὸ κατευόδιο), 4.000 γρ. ἀπὸ τὶς συνεισφορὰς στὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴ γιορτὴ τῶν Ἀρχιστρατήγων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, 2.000 γρ. ἀπὸ τὰ ἐξοδα τοῦ σχολείου καὶ τὸ ὑπόλοιπο ἀπὸ τοὺς Φερτεκλήδες Ἰκονίου, Κωνσταντινούπολης καὶ τῶν ἄλλων περι-οχῶν²⁹.

Τὸ 1913 εἶχε ἀπομείνει στὸ Φερτέκι μόνον ἓνα σχολεῖο, ποὺ ἀποτελούνταν ἀπὸ μία προκαταρκτικὴ καὶ πέντε τάξεις. Δίδασκαν δύο δάσκαλοι καὶ δύο δασκάλες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνερχόταν σὲ ἀγόρια 60, κορίτσια 57. Τὰ μαθήματα ποὺ διδάσκονταν ἦταν: ἀρχαῖα καὶ νέα ἑλληνικά, τουρκικά, γαλλικά, ἀριθμητικὴ, ἱστορία, γεωγραφία, ὠδικὴ καὶ ἐργόχειρο.

Τὴν κεντρικὴ ἐφοροεπιτροπὴ τοῦ σχολείου, ποὺ εἶχε τὴν ἐδρα τῆς στὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀποτελοῦσαν οἱ : Ν. Μπάρας = πρόεδρος, Μιλτ. Α.

24. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118, πρβλ. Κάλφογλου, ὁ. π., σ. 150.

25. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 118.

26. Ρίζος, ὁ. π., σ. 103.

27. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 23.

28. Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ, ἐνῶ παλαιότερα βρισκόταν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Φερτεκλήδων, εἶχε παραχωρηθεῖ στὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα τοῦ γένους. Βλ. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 119. Σήμερα, μετὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλες δίκες ἡ ἐκκλησία βρίσκεται μαζὶ μὲ δύο ἄλλες τῆς «Παναγίας» καὶ τοῦ «Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου» ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ «Τουρκικοῦ Ὁρθόδοξου Πατριαρχείου», ποὺ ἱδρύθηκε ἀπὸ τὸν Παπὰ Εὐθύμ το 1922.

29. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 119.

Ἐφραιμίδης = ἀντιπρόεδρος, Σ.Π. Νομίδης = γραμματέας, Α. Καρατζόγλους = ταμίας, Ν. Πανοικίδης καὶ Κυρ. Παπαχρυσάνθου = μέλη, ἐνὸς τὰ μέλη τῆς ἐφορείας στὸ Φερτέκι ἦταν τὰ ἐξῆς: Χατζῆ Ι. Τσορπαδζόγλους, Α.Ν. Τσιβόγλους, Γ.Θ. Νομίδης, Ἀχ. Χ. Τζιβόγλους καὶ Α.Α. Κλαδόπουλος³⁰.

Ἄλλο κτίριο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτήρια, ἦταν καὶ τὸ λουτρό, ποῦ κτίστηκε στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. καὶ ποῦ ἐγίνε ἀφορμὴ νὰ διαιρεθοῦν οἱ κάτοικοι σὲ δύο φατρίες καὶ νὰ ξοδευτοῦν πολλὰ χρήματα³¹.

Ἐδῶ θὰ ἀναφέρουμε ἐπίσης καὶ τὶς 14 βρύσες, ποῦ κατασκευάστηκαν τὸ 1850 ἀπὸ τοὺς προεστώτες τοῦ χωριοῦ Τζιβόγλου Χατζῆ Ἀνέστη ἀγᾶ, Δημήτρη ἀγᾶ καὶ Σάββα ἀγᾶ καὶ τῆς Μαρίας, μητέρας τῶν Ἀναστασίου καὶ Χαραλάμπου ἐφέντηδων. Τὸ νερὸ διοχετεύτηκε μὲ πολλὰ ἐξοδα ἀπὸ τὴν πηγὴ Φερέγγ, ποῦ βρισκόταν σὲ ἀπόσταση 45' ἀπὸ τὴν κωμόπολιν καὶ ἐτσι ἐξυπηρετήθηκαν ὅλοι οἱ κάτοικοι, χριστιανοὶ καὶ μουσουλμάνοι.

Τὸ τζαμί τοῦ χωριοῦ ἦταν βακούφι τῆς Σουλτάνας μητέρας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ ΙΙΙ³² (1703-1730).

Τὸ 1911 ἰδρύθηκε στὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ Ἀδελφότητα «Μιχαὴλ Ἀρχάγγελος», ποῦ ἐργαζόταν μὲ παραδειγματικὸ ζῆλον γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ σχολείου, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν κωμόπολιν³³.

Οἰκογένειες ποῦ πρόσφεραν σημαντικὲς ὑπηρεσίες στὸ ἔθνος καὶ ποῦ ἦταν γνωστὲς ὄχι μόνο στὸ Φερτέκι, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπῆρξαν οἱ ἐξῆς: Τζιβόγλου, Ζάμπα ὀγλου, Σουλλόγλου, Νομόσογλου, Κόκκινος ὀγλου καὶ Κούρτογλου³⁴. Ἐπίσης εἶναι δυνατό νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Σ. Ἀραβανόπουλος, ὁ ἔμπορος στὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτη γιὰ τὶς δωρεές του στὴν παραπάνω Ἀδελφότητα καὶ στὸ σχολεῖο τοῦ Φερτέκι³⁵. Ἴσως στὴν ομάδα τῶν εὐεργετῶν θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ὁ Ταβοῦλ ὀγλου Χατζῆ Μπηνιάτ, ὁ ὁποῖος πρόσφερε τὸ ποσὸ τῶν 4.850 γροσίων γιὰ φιланθρωπικοὺς σκοποὺς τὸ 1814.

Τὸ Φερτέκι φημιζόταν γιὰ τὸ κρασί του. Οἱ ταβερνιάρηδες στὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ πλειοψηφία ἦταν Φερτεκλήδες³⁶. Τὸ γεγονός αὐτὸ διαπιστώνουμε ἐξάλλου καὶ ἀπὸ τὶς καραμανλήδικες ταφικὲς ἐπιγραφές τῆς Μο-

30. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 250.

31. Ρίζος, ὁ. π., σ. 103.

32. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 119.

33. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 250.

34. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 120.

35. *Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον*, ὁ. π., σ. 250.

36. Ἰωαννίδης, ὁ. π., σ. 119.

νῆς Βαλουκλή³⁷. Περίφημη ἦταν ἐπίσης καὶ ἡ μαστίχα, ἡ τόσο ἀρωματική, ἐνῶ ἡ ἄσκηση τῆς ταπητουργίας παρουσίαζε ἐνδιαφέρον³⁸.

Οἱ Φερτεκλήδες περνοῦσαν μία μονότονη, ἡσυχὴ ζωὴ. Περίπατος γι' αὐτοὺς ἦταν ἡ ἀγορά, μία ἐπίσκεψη στοὺς συγγενεῖς ἢ στὰ χωράφια καὶ τοὺς κήπους³⁹.

Γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς κατοίκους φαίνεται πὼς ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ζωῆς ἦταν γεμάτος πλήξη καὶ μονοτονία γι' αὐτὸ ἄρχισαν νὰ παίξουν χαρτιά, ντάμα, μάγκαλα⁴⁰ καὶ διάφορα ἄλλα τυχερὰ παιχνίδια γιὰ διασκέδαση. Ὅμως, σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα τὰ παιχνίδια αὐτὰ πῆραν μεγάλες διαστάσεις καὶ παίζονταν μὲ πολλὰ λεφτά.

Στὴν ἑκτασὴ λοιπὸν ποὺ ἔλαβαν τὰ τυχερὰ παιχνίδια στὸ Φερτέκι καὶ στὴν ἀπαγόρευσὴ τους ἀναφέρεται ἡ παρακάτω καραμανλήδικη ἐγκύκλιος, τὴν ὁποία ἔστειλε ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ ΣΤ' τὸ 1837.

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Τὸ ἔγγραφο σώζεται στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους⁴¹, στὸ τμήμα Φιρμανίων-Βερατίων καὶ Ἑκκλησιαστικῶν Ἑγγράφων, ἀριθμὸ 12. Ἔχει διαστάσεις $0,48 \times 0,35$ καὶ διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση.

Στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἐγγράφου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ', «Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης».

Ἡ ἐγκύκλιος στέλνεται πρὸς τὸν Μητροπολίτη Ἱκονίου Σαμουήλ καὶ τοὺς ἱερεῖς, γέροντες, κοτζαμπάσηδες καὶ λοιποὺς χριστιανοὺς τοῦ Φερτέκι, τὸ 1837. Περιέχει τρία κύρια σημεῖα:

α) Οἱ Φερτεκλήδες ποὺ διαμένουν στὴν Κωνσταντινούπολιν ὑποβάλλουν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο σφραγισμένη καὶ ὑπογεγραμμένη ἀναφορά, μὲ τὴν ὁποία γνωστοποιοῦν τὶς διαστάσεις ποὺ ἔλαβαν τὰ τυχερὰ παιχνίδια, τράπουλα, ντάμα, μάγκαλα κ.ἄ. στὸ χωριὸ τους καὶ ζητοῦν τὴν ἀπαγόρευσὴ των.

37. Οἱ 70 καραμανλήδικες ταφικὲς ἐπιγραφὲς τῆς Μονῆς Βαλουκλή βρίσκονται ὑπὸ δημοσίευση.

38. Κοντογιάννης, ὁ. π., σ. 151.

39. Κρινόπουλος, ὁ. π., σ. 22.

40. «Σανὶς διὰ παιχνίδιον, ἔχουσα πολλὰς κοιλότητας.» Βλ. Ἱ. Χλωρός, *Λεξικὸν Τουρκο-ελληνικόν*, Κωνσταντινουπόλις, 1899, τόμ. Β', σ. 1516.

41. Εὐχαριστίες ὀφείλονται στὴ Διεύθυνση τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους γιὰ τὴν πολύτιμη βοήθειά της στὶς ἐρευνές μου.

[illegible]

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325

β) Το Οίκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Φερτεκλήδες καὶ τοὺς συμβουλευεῖν νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ τυχερὰ παιγνίδια. Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐξαιτίας αὐτῶν χάνονται περιουσίες καὶ καταστρέφονται οἰκογένειες, τὸ «κουμάρ» εἶναι καὶ ἁμάρτημα. Ὅσοι δὲν συμμορφωθοῦν καὶ συνελθίσουν νὰ παίξουν στα κρυφὰ ἢ στὰ φανερά θὰ εἶναι ἀφορισμένοι, καταραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι.

γ) Τὸ τρίτο μέρος τῆς ἐγκυκλίου ἀποτελοῦν οἱ συνηθισμένες ἀρές, ποὺ ἐξαπολύονται σὲ βάρος ἐκείνων ποὺ δὲ θὰ θελήσουν νὰ συμμορφωθοῦν.

Στὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου ὑπάρχουν οἱ ὑπογραφές τῶν Μητροπολιτῶν, Κυζίκου Ἀνθίμου, Ἰκονίου Σαμουήλ, Νικομηδείας Παναρέτου, Δέρκων Γερμανοῦ κ. ἄ.

Τὸ ἔγγραφο ἐκδίδεται ὥς ἔχει:

+ Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

+σерафетлоу фаџилетлоу Ἰκονίου μητροπολουδού, ἐπέρτιμε βέ ἔξαρχε πάσης λυκαονίας, μουχαπέτлоу ρουχα|²νι καριντασιμιζ βέ συλλειτουργγομούζ, βέ φερτεκ καριγесинтэ сакин ὁλάν Јзетлоу κληρικοζλάρ, βέ ραγ|³петлоу Јερεаζлар, βέ мouteтeтep Јхтигларлάρ, βέ коцзапасаилар, βέ сáгир мпil тзoумле едлогнeмeиoи|⁴ християнлар, сиџе а́ллaх а́зимсаян тарафинтáн Јнагэт лóуτфou кeрб́рeм Јплáг ὁλoυνά. а́ситанeй|⁵ а́лигeдe сакин ὁлáн фeртeκл́х éхалилeринтeн мпáзи ќмceлeр тapaфимизá Јмзали βé мoxoυρлoу а́р|⁶зичаλλαpи́лe тaкpиpи Јфaдe Јттилeр кi, oтeтeн пepoυ мпoу фeртeк кapиγeсинтe мпip фeнá а́дeт Јтзáт|⁷ ὁлoυндoу, гiанe мпáзи ќмceлeр oгнioυн кiaхaд́и, βé дáмa, βé мáгkaлa, βé сáгир, тoυрлoу oгнioυнлáр|⁸ ὄгнaмaγiá хaβeс-лeндилeр éглeнмeк тapигинтe, лáкин мп́paз бaкќиттeн сoнгpa мпoу кiaхáт ὄгнa|гмaсин́и, βé сáгир тoυрлoу oгнioυнлapи́ Јкисeр oυтзeр пapáιλaн ὄгнaмaγiá хaβeс-Јттилeр βé бapapáк|¹⁰ кioυλλи áктзéгилaн ὄгнaмaγiá пaс́лaди́лáр кiaр éднimек Јтзoυн, βé мпoу мисилли oгнioυнлáр кoυмap|¹¹пaзл́и́к х́имeтинe гкeлди мпoу дeрeтзeд́: кi тзoк ќмceлeр, кeнв́х бaσιγeтлeрини тeлeф idoυп, фoυкapé |¹²кaлди́лáр, βé тзoк éβлeр сoндoу, βé хapàп ὁл́дi мпoу сeйтaνi oгнioυнлáр с́пeтeπинтeн, βé кoυмáр o|¹³гнioυнoυнтáн. "Гмди мepсoυм фeртeκл́х éхалилeринтeн ќмceлeр мпoу фeнá βé зapaрли́ oгнioυнлapи́|¹⁴ тapaфимизá Јфaдe éйлeдиκлeринтe, пáдeчeчoу pи́тзá βé вигiáз éйлeди́лeр кi, мпoу мисилли́ кoυмáр|¹⁵ oгнioυнлapин симдeн сoнгpa лiáβ βé пaтil ὁлmaлapини мпoу пaтpик сoнoди́кoз тeмπixαмé βé вa|¹⁶лeтeлeмe кiaѓи́дмíзилaн. ὁл éтзилдeн мпиз́дe éтpaфимиз́дa мeбтзoут ὁлáн σepaфeтлoу фазi|¹⁷лeтлоу тзeмaát мпeтpoпoлoυдáн, мoυxαпeтлoу ρoυxαvи́ кapинтaσιμiз βé cυλλeιтopгoмoυзoυн péгн-oυ|¹⁸Јттифaклари́лe, гiaз́ип, тзoумлeнiзe кioυтзoύк βe мпoγioύк, гкeнтз́ βé Јхтиг-

άρ, χερ ταρικτέ όλάν¹⁹ χριστιάν κίμσελερε Ἰπτιδα πεδερανέ νασιχάτ βέ τεμπίχ
 Ἰδέριζ, κῖ, ὀλμαγια σιμδέν σονγρά²⁰ μπου σείτανι ὀγιουνλαρί γιάνε κιαχάτ, δάμα,
 μάγκαλα, βέ σιάγυρ ὀγιουνλαρί ἔλνιζέ ἄλμαγιά²¹ σιζ, βέ παράιλαν ὀγναμαγιά τζεσα-
 ρέτ Ἰτμεγέσιζ, βέ χάσιλι κουμάρ ὀγιουνουντάν φαρίγ ὀλάσιζ,²² ζίρα μπου κουμάρ
 ὀγιουνουντάν τζόκ ἄδεμλέρ τελέφ βέ χαράπ ὀλδί, βέ φουκαρέ καλδί, βέ ἐ²³ βλέρ
 μούζμιχάλ ὀλδί, βέ μπουντάν μαδα μπου κουμάρ ὀγιουνου ἄγίρ γκιουνάχ ὀλδῖν-
 τάν, τζανινιζά²⁴ βέ τενινιζέ ζααραλίδιρ, ἀνήνιτζουν τζούμλενιζ μπου κουμάρ ὀγι-
 ουνλαρδάν Ἰράκ ὀλάσιζ. βέ πάδεχου²⁵ χόκιουμ Ἰδέριζ κῖ, χέρκιμ χριστιανλαρδάν
 κιουτζούκ βέ μπογιούκ, γκέντζ βε Ἰχτιγιάρ, χέρ²⁶ ταρικτέ όλάν κίμσελερ μπου
 νασιχατλαριμιζά, βέ τεμπιχλεριμιζέ Ἰταάτ Ἰτμεγιουπ, γκίνε²⁷ σιμδέν σονγρά γι-
 άχοτ κιαχάτ, γιάχοτ δάμα, γιάχοτ μάγκαλα, βέ σάγυρ κουμάρ ὀγιουνλαρί, γκιζλί²⁸
 βέ ἄσικιארέν παράιλαν ὀγναμαγιά τζεσαρέτ Ἰδερλέρισε, βέ ἔλλερινέ ἄλιρλάρισα, βέ
 κουμάρ²⁹ ὀγιουνου κουλλανιρλάρισα, βέ μπογλέ μισιλλι βέ κιουτού βέ σείτανι
 ὀγιουνλαρά χαρεκέτ ἔδερλέρσα, ὀλ³⁰ κίμσελερ χέρκιμ ὀλουρούσα ὀλσούν, τζούμ-
 λεσι ἄφωρισμένοι βέ κατιραμένοι βέ ἄσυγχώρητοι βέ λανέτ³¹ ὀλσουνλάρ ἄλλάχ
 ἄξιμισανῖν ταραφιντάν, τάσ βέ δεμύρ ἑρισίν, ἄνλέρ ἑρίμεσιν, γιεζινῖν οὐγιουζλου³²
 Ἰουδανῖν ἄσιλμασινά ναγίλ ὀλσουνλάρ, κἄν γκιπῖ γέρ γιουζουντέ Ἰγνεσιν-
 λέρ βέ τιτρεσινλέρ, βέ³³ ἄλλαχῖν γαζεπῖ οὐζερλεριντέ ὀλσούν, βέ τζέμι ζεμαντέ χἄρ
 γκιόρμεσινλέρ, βε τζούμλε ἄζιζ οὐτζ γιουζ³⁴ ὄν σεκιζ θεοφόρος πετερόζλαριν
 μπέττ ὀσαλαρι οὐζερλεριντέ ὀλσούν, ἔγερ μπου γιαζῖνιμιζ μιμβάλ οὐζερέ Ἰτμεζ-
 λέρσα.

αωλζω

Ἐν μηνί Ἀπριλίῳ Ἰνδικτιῶνος Ἰης

Κυζίκου Ἀνθιμοῦ
 Ἰκονίου Σαμουήλ
 Νικομηδείας Πανάρετος
 Λέρκων Γερμανός
 κ.ά.

Ἡ μετάφραση τοῦ ἐγγράφου

Σεβασμιώτατε καὶ ἐξοχώτατε Μητροπολίτα Ἰκονίου, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε
 πάσης Λυκαονίας, ἀγαπητέ καὶ πνευματικὲ ἀδελφε καὶ συλλειτουργέ, ἐνδο-
 ξώτατοι κληρικοὶ τοῦ Φερτέκι, ἀξιότιμοι ἱερεῖς καὶ σεβάσμιοι γέροντες,
 κοτζαπάσηδες καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοί, ἔλεος καὶ χάρις ἀπὸ τὸν
 ὀψιστο Θεοῦ σέ σᾶς.

Ὅρισμένοι Φερτεκλήδες στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀπευθύνθηκαν σὲ μᾶς
 μὲ ἀναφορὰ σφραγισμένη καὶ ὑπογεγραμμένη καὶ γνωστοποίησαν τὴν
 ἀπαρχὴ μιᾶς κακῆς συνήθειας στὸ γωριὸ τους.

Δήλωσαν συγκεκριμένα ότι, μερικοί από τους κατοίκους έπαιζαν τράπουλα, ντάμα, μάγκαλα κι άλλα παιχνίδια με σκοπό την διασκέδαση. Μετά όμως από μικρό χρονικό διάστημα, συνέχισαν να παίζουν τα παραπάνω παιχνίδια με δύο τρείς παράδες και άργότερα σε μεγάλα ποσά, με κίνητρο την κερδοσκοπία. Έτσι καταστράφηκαν περιουσίες, έσβησαν και έρημωσαν πολλές έστιες και πολλοί κατάντησαν άποροι.

Μετά λοιπόν τη γνωστοποίηση της κατάστασης που επικρατούσε στο Φερτέκι, μās ζήτησαν την κατάργηση των τυχερών παιχνιδιών με πατριαρχική και συνοδική έγκύκλιο, έφόσον αυτά δεν αποσκοπούσαν σε κανένα όφελος.

Πρός τοúτο συνιστούμε πατρικώς, με την ψήφο των σεβασμιωτάτων και έξοχωτάτων Μητροπολιτών, των άγαπητών και πνευματικών άδελφών και συλλειτουργών, σε όλους σας μικρούς και μεγάλους, νέους και γέροντες την κατάργηση στο έξής των τυχερών παιχνιδιών. Να μη πάρετε λοιπόν στα χέρια σας την τράπουλα, τη ντάμα, την μάγκαλα και τα λοιπά παιχνίδια. Να μη τολμήσετε να παίξετε σε χρήματα και άμέσως να παρατήσετε το κουμάρι, γιατί εξαιτίας του άναστατώθηκαν οικογένειες και καταστράφηκαν πολλοί. Τό κουμάρι εξάλλου, επειδή είναι μεγάλη άμαρτία, βλάπτει και την ψυχή και το σώμα σας. Γι' αυτό το λόγο να απέχετε από τα τυχερά παιχνίδια.

Τελικά αποφασίζουμε ότι, όποιοςδήποτε από τους χριστιανούς, μικρός και μεγάλος, νέος και γέρος δεν ύπακούσει στίς συμβουλές μας και τολμήσει να ξαναπαίξει στα κρυφά ή στα φανερά τράπουλα, ντάμα, μάγκαλα και τα λοιπά τυχερά παιχνίδια με χρήματα, όποιοςδήποτε κι αν είναι αυτός ως είναι άφορισμένος, καταραμένος και άσυγχώρητος από το Θεό. Ή πέτρα και ό σίδηρος να λιώσει, εκείνος να μη λιώσει. Να καταληφθεί από την ψώρα του Γιεζι⁴² και να άπαγχονισθεί όπως ό 'Ιούδας. Να στενάξει και να τρέμει όπως ό Κάιν και να μη γνωρίζει προκοπή ποτέ. Να είναι επάνω του ή όργή του Θεού και ή κατάρα των 318 πατέρων. 1837.

Άκολουθούν οί ύπογραφές των συνοδικών, που άναφέρονται στη σελίδα 219

42. Ήπηρετης του Προφήτου Έλισαιέ. Τιμωρήθηκε από το Θεό με λέπρα για τον ύπουλο και όυστροπο χαρακτήρα του «και ή λέπρα Ναιμάν κολληθήσεται εν σοί και εν τφ σπέρματι σου εις τον αιώνα. Και έξήλθεν εκ προσώπου αυτού λελεπρωμένος όπως χειών» (Δ' Βασ., Κεφ. Ε' στ. 27).